

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Львівського державного

університету внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор

Дмитро ШВЕЦЬ

2025

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Ілони ФЕДИШИН на тему
«Кримінально-правова охорона діяльності державних та громадських
діячів в Україні»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Кафедра кримінального права та кримінології факультету № 1 (з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Львівського державного університету внутрішніх справ, заслухавши публічну презентацію наукових результатів дисертації Ілони ФЕДИШИН на тему «Кримінально-правова охорона діяльності державних та громадських діячів в Україні», а також за результатами оцінки рецензентів та експертної позиції учасників фахового семінару, проведеного 14 квітня 2025 року, констатує наступне:

Тема дослідження є актуальною. В контексті війни в Україні забезпечення стійкості та надійності державної влади є критично важливим завданням. Одним із ключових чинників стабільності є створення надійної системи захисту вищих посадових осіб від злочинних посягань. Такий захист є не лише гарантією безпеки представників влади, але й запорукою ефективного функціонування державних інституцій, що підтримують життєздатність країни в складних умовах зовнішніх загроз і внутрішніх викликів. В контексті повномасштабного вторгнення суспільству стало більш ясніше, що загрози, які несуть вищі посадові особи держави стали реальніші, а їх наслідки можуть торкнутися кожного українця. Ефективне застосування норм кримінального права для охорони діяльності державних і громадських діячів вимагає детального вивчення відповідних складів кримінальних правопорушень. Це дисертаційне дослідження охоплює виявлення внутрішніх взаємозв'язків, а також їх у зв'язку з іншими правопорушеннями. Одним із важливих аспектів є виявлення проблемних моментів, що виникають при застосуванні цих норм на практиці. У зв'язку з цим, існує необхідність в

науковому обґрунтуванні можливих шляхів вирішення цих проблем, як через формулювання конкретних рекомендацій для органів правозастосування, так і шляхом внесення змін до КК України з метою підвищення ефективності правового регулювання в цій сфері.

Вивчення проблеми систематизації кримінальних правопорушень що посягають на діяльність державного чи громадського діяча має теоретичну та практичну цінність. Так як дозволяє не лише розглядати їх як послідовну систему, впорядкувати цю групу кримінальних правопорушень, але й визначити їх ключові характеристики, які відрізняють їх від інших видів правопорушень.

Не зважаючи на певний інтерес науковців до цієї теми системного аналізу кримінально-правової охорони діяльності державних та громадських діячів в Україні до цього часу проведено не було. Проте, воно доцільне та вчасне, оскільки сприятиме комплексному тлумаченню кримінального законодавства в контексті кримінальної відповідальності за правопорушення, пов'язані з посяганням на діяльності державних та громадських діячів. В результаті проведеного дисертаційного дослідження сформовано науково обґрунтовані шляхи вдосконалення законодавства України в сфері кримінально-правової охорони діяльності державних та громадських діячів, а відтак, ефективність правозастосування зростатиме.

Усі ці аспекти підкреслюють важливість та актуальність обраної проблематики. З огляду на наведене вище, наукове дослідження Ілони ФЕДИШИН є актуальним і важливим для національної кримінально-правової науки та практики.

Дисертація виконана відповідно до напрямів науково-дослідної роботи факультету № 1 (з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Львівського державного університету внутрішніх справ «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» на період 2021–2024 рр. (номер державної реєстрації 0121U113930).

Метою дисертації є комплексне дослідження теоретичних засад і практичних особливостей реалізації кримінально-правової охорони державних та громадських діячів в Україні, а також розроблення пропозиції щодо її вдосконалення.

З огляду на мету, в дисертації вирішено такі завдання:

- з'ясовано стан дослідження питання кримінально-правової охорони діяльності державних та громадських діячів у сучасній науковій літературі;
- визначено систему кримінальних правопорушень, що посягають на діяльність державних та громадських діячів, за кримінальним законодавством України;
- розкрито поняття «державний діяч», «громадський діяч», «державна діяльність», «громадська діяльність» за українським законодавством;
- розглянуто зарубіжний досвід на прикладі окремих держав щодо кримінально-правової охорони державних та громадських діячів;
- проаналізовано об'єктивні ознаки складів кримінальних правопорушень проти державних та громадських діячів в Україні;

- досліджено суб'єктивні ознаки складів кримінальних правопорушень проти державних та громадських діячів в Україні;
- описано проблемні питання кваліфікації кримінальних правопорушень пов'язаних з посяганням на діяльність державних та громадських діячів в Україні;
- досліджено особливості реалізації кримінальної відповідальності за правопорушення, що посягають на діяльність державних та громадських діячів в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері діяльності державних та громадських діячів в Україні.

Предметом дослідження є кримінально-правова охорона діяльності державних та громадських діячів в Україні.

Методи дослідження репрезентовані чотирьохрівневою системою методології сучасного правознавства, а саме загально-філософські, загальнонаукові, спеціально-наукові та конкретно-наукові методи, що забезпечили об'єктивне дослідження предмета й формування ґрунтовних висновків. З огляду на специфіку предмета, мети й окреслених задач дослідження, у роботі використано такі методи: *діалектичний* – під час вивчення питання кримінально-правової охорони діяльності державних та громадських діячів, шляхом дослідження загальних положень доктрини кримінального права в їх єдності, протиріччях та діалектичному розвитку (усі розділи); *прагматичний* – становить методологічне підґрунтя цього дослідження, адже застосовувався як конструктивний чинник пізнання кримінально-правової охорони діяльності державного та громадського діяча в Україні та її прикладного потенціалу (усі розділи); метод герменевтики – застосовувався при вивченні текстів чинного законодавства, що передбачає кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення проти діяльності державних і громадських діячів, дозволів дослідити та інтерпретувати правові норми, визначити зміст ключових понять, розкрити їх контекстуальне значення (усі розділи); *методи логічного та категоріального аналізу* – застосовувався у всіх частинах дослідження, особливо в розділі 2 під час встановлення змісту об'єктивних та суб'єктивних ознак складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності державного та громадського діяча в Україні, також був використаний у підрозділі 3.1 для аналізу проблемних аспектів кваліфікації кримінальних правопорушень, визначеної категорій; *системно-структурний* – цей метод дозволив виявити внутрішню структуру складів кримінальних правопорушень проти державних та громадських діячів, розкрити причинно-наслідкові зв'язки між об'єктивними та суб'єктивними ознаками цих правопорушень, а також оцінити їх системну узгодженість із загальними принципами кримінального права (підрозділи 1.3, 2.1, 2.2, 3.1., 3.2.); *догматичний (логіко-юридичний)* – під час аналізу побудови норм, які передбачені в ст. ст. 112, 344, 346 КК України та інших на предмет дотримання правил юридичної техніки їх конструювання (усі розділи); *методи формальної логіки, в тому числі аналіз, синтез, порівняння та узагальнення* – під час встановлення змісту основних понять дослідження, об'єктивних та суб'єктивних ознак складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності державного та

громадського діяча, а також особливостей покарання за їх вчинення; для виокремлення критеріїв диференціації кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення пов'язані із посяганням на діяльність державних чи громадських діячів, шляхом застосування правила співвідношення загального та часткового; у процесі зіставлення наукових позицій щодо вирішення дискусійних питань; для формулювання висновків та пропозицій (усі розділи дисертації); *порівняльно-правовий* – для дослідження шляхом порівняння питань кримінальної відповідальності за посягання на діяльність державного чи громадського діяча із законодавством окремих зарубіжних держав з метою відшукування позитивного досвіду, а також порівняння положень чинного КК України та Проекту нового КК України (підрозділи 1.3., 2.1., 2.2., 3.2.); *статистичний* – під час аналізу статистичних даних Офісу Генерального прокурора і Єдиного державного реєстру судових рішень (розділ 3); *метод документального аналізу* – в межах дослідження судової практики, що стосується предмета дослідження (розділ 2, 3); *моделювання та прогнозування* – під час формулювання пропозицій щодо змін і доповнень до КК України в частині кримінально-правової охорони діяльності державних та громадських діячів в Україні (усі розділи).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням кримінально-правової охорони діяльності державних та громадських діячів в Україні, в якому сукупність кримінальних правопорушень, що посягають на діяльність державного чи громадського діяча аналізується, як система. Завдяки цьому дослідженню розроблено ґрунтовні пропозиції, спрямовані на удосконалення кримінального законодавства в цій частині. Найбільш суттєві результати окресленої розвідки, які вирізняються науковою новизною та мають теоретичне і практичне значення, такі:

вперше:

– доведено, що кримінальні правопорушення, що посягають на діяльність державного та громадського діяча, є системою, основними ознаками якої є цілеспрямованість, якісна визначеність, цілісність, відмежованість від зовнішнього середовища і взаємодія із зовнішнім середовищем, гетерогенність тощо, а також обґрунтовано її істотні системоутворювальні елементи: потерпілого як ознаку об'єкта, діяльність потерпілого, суб'єктивне ставлення суб'єкта до діяльності потерпілого;

– встановлено, що досліджувані склади кримінальних правопорушень, що посягають на діяльність державного та громадського діяча об'єднує безпосередній об'єкт, який у ст. ст. 344, 346, 351, 351-1, 351-2 КК України є основним безпосереднім, а в ст. ст. 112, 163 КК України – додатковим безпосереднім об'єктом, позаяк у будь-якому разі при вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 112, ч. 2 ст. 163, ст. 344, ст. 346, ч. 1 ст. 351, ст. 351-1, ст. 351-2 КК України, є загроза завдання або безпосереднє завдання шкоди суспільним відносинам, які забезпечують безперешкодне виконання державними та громадськими діячами своїх повноважень;

– виділено, що підхід реалізований в Проекті КК України станом на 14.09.2023, який водночас не передбачаючи виокремлення самостійних

складів кримінальних правопорушень, проте через закріплення «спеціального» потерпілого як ознаки, що підвищує тяжкість кримінальних правопорушень, забезпечує комплексну та ефективну кримінально-правову охорону діяльності державних діячів;

– виокремлено поняття кримінального правопорушення, що посягає на діяльність державного чи громадського діяча, а також сформульовано їх класифікацію за основними критеріями: об'єктом кримінально-протиправної спрямованості; характером діяння; ступенем тяжкості; колом потерпілих; віком суб'єкта;

удосконалено:

– теоретичні надбання щодо змісту та обсягу основних понять роботи: «державний діяч», «громадський діяч», «політичний діяч», а також їх діяльності, запропоновано авторські визначення цих понять;

– аргументування доцільності криміналізації умисного знищення чи пошкодження майна державного чи громадського діяча та захоплення чи тримання їх як заручників шляхом доповнення ст. 346 КК України;

– розуміння про співвідношення кримінальних правопорушень проти державних чи громадських діячів із іншими кримінальними правопорушеннями проти так званих «спеціальних» потерпілих. Встановлено, що така кримінально-правова охорона неоднакова, а регулювання цього питання має бути комбіноване, а саме: однакове за обсягом, але диференційоване за інтенсивністю;

– низку системних змін до КК України, спрямованих на створення цілісного механізму правової регламентації кримінальної відповідальності за посягання на діяльність державного та громадського діяча, зокрема: 1) необхідність вказівки в диспозиції в ст. 112 КК України об'єктивної сторони як «умисне вбивство або замах на вбивство»; 2) використання в ч. 1 ст. 346 КК України терміна «наси́льство» замість «заподіяння шкоди здоров'ю» як більш ширшого, що охоплює також можливі прояви психічного насильства з метою повноти кримінально-правової охорони; 3) узгодження між собою назви статті та фактично вчинюваного суспільно-небезпечного діяння, передбаченого ст. 344 КК України, – вплив у будь-якій формі; 4) низка пропозицій, що стосуються переліку потерпілих, а саме: обґрунтовано необхідність включити до переліку кандидата на пост Президента України, осіб, які тимчасово виконують обов'язки державного діяча, а також їхніх близьких родичів та членів сім'ї (в ст. 112 КК України); аргументовано доцільність скорочення переліку потерпілих осіб в ст. ст. 112, 344, 346 КК України; 5) необхідність виключення з КК України ст. ст. 351, 351-1, 351-2, а також кваліфікуючої ознаки «щодо державних чи громадських діячів» із ч. 2 ст. 163 КК України як не відповідних вимогам системності та ефективності;

набули подальшого розвитку:

– положення про соціальну обумовленість кримінально-правової охорони діяльності державних та громадських діячів через уточнення, що охороні підлягає не статус діяча, а сама функція, яку особа виконує в суспільстві;

– доведення непослідовності в кримінально-правових нормах, які встановлюють відповідальність за посягання на діяльність державного та

громадського діяча, зокрема: невдале формулювання об'єктивної сторони («посягання на життя») в ст. 112 КК України; використання множини на позначення потерпілого в ч. 2 ст. 163 КК України; понятійно-термінологічна невпорядкованість (у ст. 112 та ст. 346 КК України передбачено один перелік державних діячів, у ст. 344 – інший, а в ст. 163 КК України – взагалі не вказаний); виокремлений захист від перешкоджання діяльності тільки окремих осіб, що визнаються державними діячами тощо;

- розуміння можливостей адаптації та удосконалення норм національного законодавства на підставі аналізу законодавства зарубіжних держав, що дав змогу виявити окремі аспекти, що можуть бути враховані під час удосконалення досліджуваної проблематики: підходи до переліку потерпілих у ст. ст. 112, 344, 346 КК України; необхідність криміналізації захоплення державного чи громадського діяча як заручника та знищення (пошкодження) їх майна; вдосконалення кола потерпілих шляхом включення осіб, які є кандидатами на пост Президента України, а також виконуючих обов'язки державних діячів; доцільність вживання терміна «політичний діяч» тощо;

- наукове обґрунтування зміни терміна «громадський діяч» на «політичний діяч», а «громадська діяльність» на «політична діяльність», як таких, що забезпечують чіткіше розмежування між широкими категоріями громадської активності, виокремлюючи специфіку ролі осіб, які беруть участь у політичних процесах та реалізації політичних функцій. Наведено додатковий аргумент щодо фактів використання в КК України терміна «громадська діяльність» не тільки щодо громадського діяча (наприклад, ст. 352 КК України), а також вживання відповідної термінології в кримінальному законодавстві зарубіжних держав;

- підхід про необхідність передбачення 16-річного віку, як такого, з якого може наставати кримінальна відповідальність за вчинення правопорушень, що посягають на діяльність державного чи громадського діяча.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформовані у дисертаційному дослідженні висновки і рекомендації можуть знайти своє застосування:

- у науково-дослідній діяльності – основні положення роботи можуть стати теоретичним підґрунтям для подальшого вивчення питань, пов'язаних із кримінально-правовою охороною діяльності державних та громадських діячів в Україні (Акт впровадження результатів дисертації у наукову діяльність Львівського державного університету внутрішніх справ від 05.03.2025 № 3);

- у правотворчості – запропоновані шляхи вдосконалення кримінального законодавства України можуть бути враховані при підготовці змін і доповнень до КК України;

- у правозастосовній діяльності – розроблені рекомендації можуть бути використані компетентними органами під час вирішення питань, що виникають при кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних із посяганнями на діяльність державних та громадських діячів;

- в освітньому процесі – під час вивчення навчальної дисципліни «Кримінальне право» та інших кримінально-правового циклу, а також при підготовці підручників,

навчальних посібників, методичної літератури (Акт впровадження результатів дисертації в освітній процес Львівського державного університету внутрішніх справ від 05.03.2025 № 13).

Основні положення і результати дисертації апробовані на V міжнародній науково-практичній конференції «Пріоритети сучасної науки» (м. Київ, 30-31 січня 2022 року), VIII (XXI) Львівському форумі кримінальної юстиції (м. Львів, 9–11 червня 2022 року), всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти (українською та іноземними мовами) «Право. Комунікація. Суспільство. Law. Communication. Society. Das Recht. Die Kommunikation. Das Gesellschaft. Le Droit. La Communication. La Société», міжнародній науково-практичній конференції «Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах» (м. Львів, 21 жовтня 2022 року), науково-практичній конференції «Юридична наука в сучасному суспільстві» (м. Острог, 24-25 червня 2022 року), міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Літні наукові читання» (м. Рівне, 6 червня 2022 року).

Основні результати дисертації відображено у десяти наукових працях. Серед них чотири статті опубліковані в журналах, визнаних Міністерством освіти і науки України науковими фаховими виданнями з юридичних наук категорії «Б», та 6 праць апробаційного характеру, а саме:

праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Федішин І.М. Деякі аспекти визначення державного діяча в кримінальному праві України: поняття, ознаки, зарубіжний досвід. *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. 2023. № 6. С. 496-501.
2. Федішин І.М. Кримінально-правовий аспект охорони державної діяльності в Україні. *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. 2024. № 1. С. 572-577.
3. Федішин І.М. Актуальні підходи до розуміння об'єкта складів кримінальних правопорушень, що посягають на діяльність державних та громадських діячів. *Нове українське право*. 2024. Вип. 3. С. 174-185.
4. Федішин І. М. Кримінальна відповідальність за правопорушення, пов'язані з посяганням на діяльність державних та громадських діячів в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*. 2024. №84. ч. 3. С. 393-399.

праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Федішин І. М. Проблемні аспекти визначення діяльності керівника політичної партії як громадського діяча в кримінальному праві України. *Пріоритети сучасної науки : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 30-31 січня 2022 року). Київ, 2022. С. 53-55.
6. Федішин І. М. Посягання на життя державного та громадського діяча: об'єктивна сторона складу злочину в умовах воєнного стану. *Українська кримінальна юстиція в умовах війни : матеріали VIII (XXI) Львівського форуму кримінальної юстиції* (м. Львів, 9–11 червня 2022 року) / упорядник І. Б. Газдайка-Василишин. Львів, 2022. С. 242-246.

7. Федішин І. М. Criminal legal definition of a statesman under Ukrainian legislation. *Право. Комунікація. Суспільство. Law. Communication. Society. Das Recht. Die Kommunikation. Das Gesellschaft. Le Droit. La Communication. La Société*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти (українською та іноземними мовами) / за заг. ред. І. Ю. Сковронської. Львів, 2022. С. 57-63.
8. Федішин І. М. Основи національної безпеки як родовий об'єкт складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 112 КК України: поняття та зміст. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 21 жовтня 2022 року). Львів, 2022. С. 342-346.
9. Федішин І. М. Погроза як кримінальне правопорушення проти державного діяча: об'єктивна сторона злочину передбаченого ч. 1 ст. 346 КК України. *Юридична наука в сучасному суспільстві* : матеріали науково-практичної конференції (м. Острог, 24-25 червня 2022 року). Одеса, 2022. С. 76-80.
10. Федішин І.М. Актуальні питання правового регулювання втручання у діяльність державного діяча за кримінальним законодавством. *Літні наукові читання - 2022, ХСІ* : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Рівне, 6 червня 2022 року). Рівне, 2022. С. 477-484.

З огляду на викладене, фаховий семінар кафедри кримінального права та кримінології факультету № 1 (з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України) Львівського державного університету внутрішніх справ приймає рішення надати Висновок про те, що дисертація Ілони ФЕДИШИН на тему «Кримінально-правова охорона діяльності державних та громадських діячів в Україні», подана на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»:

- 1) містить елементи наукової новизни, а її результати мають теоретичне і практичне значення для вітчизняної юридичної науки;
- 2) відповідає Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також положенням освітньо-наукової програми «Право» для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти – доктора філософії – за спеціальністю 081 «Право» у Львівському державному університеті внутрішніх справ;
- 3) відображена у 10-ьох одноосібних публікаціях, зокрема, в чотирьох статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, а також в шести тезах доповіді на науково-

практичних заходах, що демонструє повноту попереднього оприлюднення результатів дослідження;

4) виконана дисертанткою самостійно, отримані теоретичні висновки і результати демонструють особисті дослідження автора;

5) рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Головуючий на засіданні фахового семінару:

доцент кафедри кримінального права

та кримінології факультету № 1

Львівського державного університету

внутрішніх справ

кандидат юридичних наук, доцент

28.04.2025

Олексій АВРАМЕНКО